

гу документівпорядження в цивільно-правових аспектах; 5) комунікацій та зв'язку з громадськістю; 6) контролю та нагляду; 7) врядування державного управління та регулювання надання адміністративних послуг; 8) управління територіальними громадами; 9) геоінформаційного моніторингу та управління даними.

Визначено мультимодуси документівпорядження освітньо-наукових систем ЗВО, а саме організації публічного управління, раціоналізації ресурсного потенціалу професійної підготовки та розвитку, громадської персональної і соціальної та академічної мобільності; консолідації освітньо-наукового потенціалу безпеки соціокультурних форм ЗВО, безбар'єрності у сфері неперервної освіти впродовж життя, професійного розвитку та зайнятості спроможних забезпечувати сферу діловодства засобами комунікативної культури; здоров'я формування та збереження і психосоціального забезпечення підтримки в умовах глобальних викликів для всіх зацікавлених сторін.

Розроблено план науково-дослідних робіт у п'яти етапах дослідження розвитку професійної комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Встановлено, що наступними завданнями НДР, які сприятимуть ефективності дослідження, постануть питання встановлення соціальних орієнтирів тенденцій цифровізації сфери освіти, науки й інноватики та укомплектування раціонального в умовах воєнного стану інформаційно-технологічного забезпечення системи підготовки та професійного розвитку комунікативної культури фахівців сфери діловодства у системі неперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Ridei N., Tytova N., Humeniuk T., Ishchenko S., Sheremetieva S. The main ways to solve the problems of document management in higher education (the Ukrainian case). *Amazonia Investiga*. 2023 №12(61), pp.212-223.

2. Рідей Н.М., Титова Н.М., Богущий Ю.П., Павленко Д.Г. Теоретико-аксіологічний аналіз дослідження компетентності адміністраторів закладів вищої освіти. *Науковий журнал Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського* (Вчені записки Серія: Державне управління Том 31 (70) № 1 2020). Херсон, Видавничий дім «Гельветика», 2020. с.69 – 79.

3. Тимошенко В.І., Титова Н.М., Слабецький О.М., Рідей Н.М. Інформаційно-аналітичний базис організації професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова* / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. Вип. 7 (127) 2020. С.184–188.

4. Tymoshenko V., Slabetskyi O., Ridei N., Tytova N. Communicative competencies of managers in HEI on components of methodological contents of administrative management. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, 2021. № 1(40). PP. 14-19. DOI: 10.15587/2519-4984.2021.224346

УДК 37.013:37.018

Тарасенко Г.С., д. п. н., професор,
професор кафедри екології,
природничих та математичних наук
КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”
Шабельська Г., ад'юнкт Інституту педагогіки
та наук про здоров'я
Академії прикладних наук у Валчі, доктор наук,
Уповноважена Куявсько-Поморського Воєводи
у справах родини (Польща)

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ РОДИННОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. Тези доповіді висвітлюють актуальні проблеми спільного пошуку новітніх концептуальних підходів до екологічного виховання дітей у родині, який відбувається в освітніх просторах України і Польщі в контексті європейських цінностей. Підкреслена необхідність дотримання аксіологічної і технологічної культури екологічного виховання дітей в сучасній родині.

Ключові слова: екологічне виховання, концептуальні підходи, дитина, родина, родинна педагогіка.

Поглиблення екологічної кризи змушує людство шукати шляхи виходу з неї не лише через табування та юридичну регламентацію хижацької поведінки в природі. Настав час звернути особливу увагу на інститут освіти і виховання. Саме ці оптимально організовані процеси здатні докорінно змінити палітру екологічних цінностей, якими керуються жителі планети Земля.

Сучасна освіта в Європі розвивається в нових соціальних, економічних та культурних умовах, співзвучних вимогам сталого розвитку. Реформаторські процеси зобов'язують педагогічну практику системно впроваджувати традиційні та інноваційні пріоритети та цінності. Основу національних систем освіти як у Європі, так і в Україні, становлять, поряд з іншими, такі провідні пріоритети, як гуманістичність з подальшою особистісною орієнтованістю освітнього процесу, креативність із максимальним використанням енергії самотворення особистості, екологічність із соціально затребуваною рефлексією зв'язку людини з природою, етнізація з обов'язковим вплетенням національних цінностей у канву глобалізації. Пріоритетною формою педагогічних відносин закономірно номіновано суб'єкт-суб'єктні відносини, а серцевиною освітнього процесу – діалогіка партнерства, співробітництва, співтворчості, заснована на механізмах емпатії, ідентифікації вихователя з вихованцем [4].

У той же час практично виховний процес поки що нерідко грішить технократизмом і вузьким прагматизмом, що зумовлює витіснення гуманітарної і загальнокультурної домінант зі сфери родинного виховання. Як результат, спостерігається явне гальмування у формуванні культурних автоматизмів поведінки та спілкування дітей з природою. Вияви антиекологічної поведінки учнівської молоді є наслідком недотримання ціннісних норм, прийнятих у суспільстві і частково засвідчують низьку культуру виховного процесу як в освітніх закладах, так і в родинних.

Сьогодні виникає гостра потреба досягнення виховних стандартів – своєрідного «мінімуму екологічної вихованості», без якого неможливо гідно жити в європейській спільноті. З цим завданням не в змозі впоратися лише офіційна освіта. Ні дитячий садок, ні школа, ні університет навіть за умови успішної спадкоємності змісту, методів та форм освітньої роботи не зможуть абсолютно ефективно вплинути на систему екологічних цінностей вихованця поза продуктивними зв'язками з таким виховним інститутом, як сім'я.

Кризові явища в розвитку сучасного суспільства очевидні та багатоликі. Сьогодні виокремлюють різні аспекти такої кризи. Серед можливих аспектів позначено кризу сім'ї та сімейних цінностей, що не може не хвилювати працівників освіти і все суспільство в цілому. Адже сутність освіти зрештою полягає у вихованні людини людиною та суспільством, у здобутті індивідом багатомірної особистісної ідентичності. Тому концептуальне осмислення першочергових завдань побудови як в Україні, так і в Польщі екологічно спрямованої освітньої системи не може відбуватися поза діалогом освітніх закладів із родинними.

Становлення постіндустріального мультикультурного суспільства детермінує переосмислення змісту та функцій екологічного виховання у сучасному освітньому просторі. Європейський дискурс проблем сімейного виховання невпинно розширюється. Ця проблема активно та послідовно досліджується у контексті наукової співпраці Польщі та України [10; 12].

В сучасній українській педагогіці значно активізувалася розробка філософсько-освітньої парадигми як основи виховання загалом, сімейного виховання зокрема. Це дослідження І. Бега, О. Вишневського, С. Клепка, В. Корженка, В. Огнев'юка, М. Романенка та ін. Вагомий внесок у цілеспрямоване вивчення проблем сімейного виховання зроблений Т. Кравченко [2]. Питання екологічного виховання дітей в родині присвятили свої публікації В. Маршицька, В. Мелаш, З. Плохій, Н. Пустовіт та ін. Знаменно, що в польській педагогіці інтерес до питань екологічного виховання дітей у сім'ї є традиційно високим, про що свідчать публікації таких польських дослідників, як M.Guminska, W.Fijałkowski, E.Fleszar, G.Ignatowski, A.Kalinowska, B.Staśkiewicz, M.Szychowska [5; 6; 7; 8; 9; 11].

Попри великий інтерес дослідників до екологічного виховання в умовах родини незначна кількість наукових розробок торкається культурно-ціннісного забезпечення цього процесу. Ми виходимо з того, що особливої уваги сьогодні потребують аксіологічні аспекти сучасної філософії

екологічного виховання дітей. На думку європейських та вітчизняних дослідників, виховання сьогодні стає планетарним соціокультурним процесом формування людини, здатної до самотворення і гармонії з навколишньою природою. Тому ціннісний зміст сімейного виховання набуває нині першорядного значення, оскільки замало наблизити ціннісну сферу сімейного виховання до потреб та інтересів окремої людини (це сприятиме експансії утилітарно-прагматичних цінностей). Необхідно пам'ятати, що цінності визначають цілі не лише окремої сім'ї, але й всього людського роду на планетарному рівні.

З метою вивчення ціннісно-виховних пріоритетів сучасної української родини було проведено спеціальне дослідження, яким охоплено 34 сім'ї, у яких виховується від одного до трьох дітей (регіон проживання – Вінницька область). Батькам було запропоновано опитування, під час якого вони формулювали основні принципи ставлення до природи та проектували власні виховні стратегії, враховуючи той факт, що дитина – це частина природи.

Знаменно, що більшість респондентів (64%) визначили своє виховне кредо як гуманістичне (типові відповіді: «виховання тримається на любові до дитини»; «любити дитину – це любити природу в ній» тощо.). Однак насторожив факт присутності у відповідях батьків (17 %) авторитарно-репресивних принципів на кшталт: «За одного битого двох небитих дають». Такі формулювання батьками власних «принципів виховання» не є невинним жартом – вони відображають агресивно спрямовану підсвідомість, у якій немає місця ні особистісному підходу до своїх дітей, ні гуманному ставленню до природи загалом.

Подальший зондаж виховних пріоритетів сучасної української сім'ї дозволив діагностувати провідні цінності, які батьки роблять базовими у процесі педагогічної взаємодії з дітьми. Серед найбільш цінних, основоположних життєвих категорій респонденти назвали такі: «здорові діти» (52%), «Бог у душі та серці» (25%), «гармонія з навколишньою природою» (23%). Соціологічні дослідження на великих експериментальних вибірках, а також дослідження, виконані в інших країнах Європи, підтверджують таке співвідношення цінностей, які є базовими для всіх жителів материка [10]. Це переконує у невідворотності культурологічного і ціннісного підходів до екологічного виховання дітей у родинах задля збереження планети.

Тому оновлений підхід до виховання орієнтує батьків, насамперед, на забезпечення належної аксіологічної та технологічної культури виховного процесу в родині. Зокрема, аксіологічна культура сімейного виховання зобов'язує батьків відмовитись від безособистісної, безоцінної позиції щодо природи та екологічних проблем регіону та людства в цілому. Виховання дітей у родині має транслювати етнічно вивірені та етично виправдані підходи до навколишнього світу, які накопичені у національному та загальнолюдському досвіді.

Технологічна культура сімейного виховання зобов'язує батьків до системного пошуку нетривіальних форм передачі цінностей та норм культурного ставлення до природи, основою яких має стати дитяча праця і творчість. Система самозахисту свідомості вихованців від прямого педагогічного впливу робить абсолютно недоцільними усі форми вербальних демагогічних закликів та заборон, регламентованих вимог та покарань у межах корекції дитячого ставлення до довкілля. Технологічна культура виховання у сім'ї передбачає, насамперед, особистісний вплив батьків на систему ціннісних орієнтацій дітей у процесі спільної екологічно спрямованої діяльності. Тільки у діяльності гартується справжня екологічна компетентність особистості.

Якість еколого-виховної роботи в сім'ї великою мірою залежить від культуроємності її змісту, технологій, організаційних форм. Насамперед, це належний рівень інтелектуального забезпечення подання екологічної інформації. Однак не варто перетворювати виховний процес на суцільні «виховні бесіди» (як це часто відбувається у сім'ях). Замало роз'яснити дітям культурні норми поведінки в природі. Потрібно допомогти їм сформувати власне – особистісно забарвлене – ціннісне ставлення до правил співжиття з природою.

Не можна також «настроювати» виховний процес лише на механізми наслідування, ідентифікації: роби, як я; роби, як сказано десь. Така байдужість до рефлексивно-вольових механізмів самосвідомості вихованців є небезпечною, оскільки відлучає дитину від власного свідомого вибору, звільняє від мук совісті, культивує пристосовницьку мораль і, зрештою, не сприяє засвоєнню екологічних цінностей.

Педагогіка сім'ї сьогодні має спиратися на принципи партнерства, які, згідно з концептуальними положеннями Нової української школи [3], проголошують необхідність розподіленого лідерства між учасниками виховного процесу, де участі батьків у вихованні дітей відведено паритетно важливу роль. Педагогіка партнерства передбачає не лише незалежну волю батьків і дітей, не тільки право вільного вибору форм співдружності, але й велику відповідальність за такий вибір. Тільки разом на основі партнерських зусиль родини можуть суттєво вплинути на розв'язання екологічних проблем.

У виховному середовищі родини діти вчать берегти воду (наприклад, закривати кран під час чищення зубів), економити електроенергію, не витратити без нагальної потреби папір, ретельно сортувати сміття, не ламати гілок під час прогулянок, не нищити комах заради забави. Корисними прийомами екологічно спрямованої роботи в родині може стати обговорення нагальних екологічних проблем міста (села), діяльності конкретних підприємств у контексті їхнього впливу на стан води, повітря, ґрунту. Варто пропонувати дитині підрахувати, скільки сміття залишається після неї за день (пакунки, обгортки, пляшки тощо) і поміркувати, як це можна зменшити. Корисно виконати разом з дітьми своєрідний проєкт з проблем правильного сортування побутових відходів. У країнах Європи, зокрема у Швейцарії, діти разом з батьками готують театралізовані вистави, присвячені сортуванню сміття.

У польських родинах традиційно приділяється велика увага допомозі бездомним тваринам. Батьки і діти беруть активну участь у підгодівлі птахів і тварин, виготовляють годівнички і поїлки та розміщують їх у безпечних місцях. В останні роки особлива увага приділяється конструюванню містких утеплених будиночків для зимівлі собак і котів, які живуть на вулиці. В такій роботі діти отримують досвід милосердного ставлення до живої природи. Проте найголовніше, що цей досвід гартується у спільній діяльності з родиною [10].

Спільні концептуальні пошуки в галузі педагогіки родини [10; 12] збагачують сферу екологічного виховання як українських дітей, так і всіх дітей Європи. Зокрема, Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива сім'я» [1] серед основних засад сімейного виховання проголосила гуманність та милосердя до дітей – і це суголосно основним екологічним цінностям, оскільки дитина як найкращий витвір природи буде покликана передати гуманність і милосердне ставлення до всіх її творинь загалом.

Список використаних джерел

1. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012-2021 р.р. К., 2012. 11 с.
2. Кравченко Т. В. Сім'я і її вплив на соціалізацію дитини. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 3. С.32 – 42.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua; МОН України 27.10.2016.
4. Тарасенко Г. С. Виховний процес у контексті оновлення парадигмальних підходів до сучасної освіти. *Сучасні інформаційні технології навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2010. Вип.23. С. 96 – 101.
5. Gumińska M. *Edukacja ekologiczna w rodzinie. Propozycje Polskiego Klubu Ekologicznego*, w: *Edukacja ekologiczna rodziny*, red. W. Bołoz, WATK, Warszawa 1995, SS. 38–46.
6. Fijałkowski W. *Ekologia rodziny. Ekologiczna odnowa prokreacji*, Kraków: Rubikon. 2001. 217 s.
7. Fleszar E., *Rola domu i szkoły w podnoszeniu świadomości ekologicznej*, w: *Przyroda i człowiek, zeszyt specjalny. Opolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Opole - Pokrzywna 1995. SS. 153- 167.*
8. Ignatowski G. Niepodważalne znaczenie rodziny w przekazie wartości ekologicznych. *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy*. nr 5(4). 2015, SS. 19–28.
9. Kalinowska A, *Dlaczego edukacja ekologiczna w rodzinie*, w: *Edukacja ekologiczna rodziny*, red. W. Bołoz, WATK, Warszawa 1995, SS. 17-28.
10. *Rodzina współczesna: portret interdyscyplinary / pod red. nauk. Grażyny Szabelskiej, Galiny Tarasenko*. Bydgoszcz : KPSW, 2014. 617 s.
11. Szychowska M. *Stosunek rodziców do szkoły a osiągnięcia edukacyjne ich dzieci. Wychowanie na co dzień*. 1999, nr 10, SS. 29-31.

12. Tarasenko G. Rola i miejsce wartości ekologicznych w procesie wychowania rodzinnego dzieci. *Rodzina w społeczeństwie i kulturze*, pod redakcją Grażyny Szabelskiej. Monografia zbiorowa. Wydawnictwo Naukowe FNCE, Poznań 2022. SS .74-89.

УДК 3.371.37.01

Шевченко І.А., к. п. н., доцент кафедри екології, природничих та математичних наук, КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти” (м. Вінниця, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. В статті піднімається проблема змісту освітньої компоненти “Методика викладання екологічних дисциплін у вищій школі” як одного із шляхів розвитку професійної компетентності вчителів природничих дисциплін – здобувачів вищої освіти. З’ясовуються рівні наукової організації процесу викладання екологічних дисциплін. Виявляються наукові джерела формування освітньої компоненти. Доводиться належність методики викладання екологічних дисциплін у вищій школі до педагогічних наук.

Ключові слова: методика, рівні організації, наукові джерела, педагогіка, дидактика, психологія, професійна компетентність.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Потреба суспільства у фахівцях, що володіють не тільки професійними знаннями і вміннями, певними особистісними якостями, а й новітніми підходами спричиняє зміни в системі вищої освіти. Таки підходи передбачають розкриття творчого потенціалу кожного вчителя природничих дисциплін – здобувача вищої освіти, розуміння важливості зміни вимог до професійної підготовки вчителя у закладі вищої освіти.

Проте, стає очевидним, що в сучасних умовах попри значну кількість наукових досліджень, можна констатувати, що теоретичні засади освітньої компоненти «Методика викладання екологічних дисциплін у вищій школі» не були предметом спеціального дослідження і потребують подальшого наукового усвідомлення.

Тому, перед нами постала проблема, у чому особливості змісту освітньої компоненти «Методика викладання екологічних дисциплін у вищій школі», які сприяють розвитку професійної компетентності здобувачів вищої освіти – вчителів природничих дисциплін?

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми (аналіз природничих дисциплін попередніх досліджень і публікацій).

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (праці Ю. Азарова, Ю. Бабанського, О. Бодальова, В. Загвзінського, І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Кичук, Н. Кузьміної, Л. Лузіної, С. Мально, О. Нагорнюк, О. Нікандрова, М. Поташника, В. Сластьоніна, Р. Шакурова та ін.) можна сформулювати найважливіші якості вчителя, що сприяють успішному розвитку професійної компетентності: здатність до нестандартного рішення; пошуково-проблемний стиль мислення; вміння створювати проблемні, нестандартні навчальні ситуації; творча фантазія, розвинена уява; специфічні особистісні якості – сміливість, готовність до ризику, винахідливість, цілеспрямованість, оптимізм, ентузіазм, настирливість, упевненість, кмітливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального. Проте, такий чинник розвитку професійної компетентності як зміст освітньої компоненти “Методика викладання екологічних дисциплін у вищій школі”, досліджений мало.

Метою наукової публікації є пошук ефективних шляхів у підготовці здобувачів вищої освіти – вчителів природничих дисциплін до виконання обов’язків викладача вищої школи

Завдання статті. Виходячи із вище викладеного, нами визначенні такі завдання:

1. Ознайомитись із рівнями наукової організації процесу викладання екологічних дисциплін.